

Blues bak murene

Erfaringer fra pilotprosjektet "Blues Behind Bars" i Telemark Fengsel

Bjørn Andersen

I Stortingsmelding nr. 37 (Straff som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn) framheves betydningen av kulturtilbud som verktøy i tilbakeføringsarbeidet. I forbindelse med lanseringen av den såkalte *tilbakeføringsgarantien* – en av nyskapningene i Stortingsmeldingen – framgår det at de frivillige organisasjonene er tiltenkt en sentral rolle når det gjelder å tilby kulturaktiviteter til domfelte, også med fangene selv som sentrale aktører. For å oppnå dette argumenteres det for en bedre samordning av tilskuddsordningene, særlig til de organisasjonene som benytter kultur som virkemiddel i rehabiliteringen.

Tilbakeføringsgarantien omfatter den straffedømte selv, kriminalomsorgen og samarbeidende etater. Den representerer ingen garanti i juridisk forstand, men er en offentlig forpliktelse til å bistå straffedømte til å få utløst de rettighetene de allerede har som norske borgere. På den annen side understrekes det at det er den straffedømte selv som må ta ansvar for og administrere sitt eget liv, et synspunkt som – kanskje noe overraskende for den såkalte allmennheten – også deles av de fleste fanger.

Pilotprosjektet *Blues Behind Bars*, som ble satt i gang i Telemark Fengsel i januar i år, er basert på en ide om at nye holdninger av og til kan oppstå som et resultat av at man har tilegnet seg reelle ferdigheter og ny kompetanse, som kan benyttes – hvis det er det man virkelig ønsker – til å skape noen nye rammebetingelser for sitt eget liv. Et vesentlig poeng er da at økt selvtillit og mestringsevne neppe kan oppnås hvis det er selve målsettingen med tiltaket, men at slike ting alltid vil være et biprodukt av noe annet, det være seg en ferdighet eller kompetanse som andre er villig til å benytte, lytte til eller betale for.

Blues Behind Bars er inspirert av erfaringene til prosjektet Musikk i fengsel og frihet (MIFF) som ble startet av musikkpedagogen Venja Ruud Nilsen ved Bredtveit kvinnefengsel for mer enn 20 år siden, basert på en ide om at aktiv deltakelse i kulturaktiviteter bak murene kan anspore til fortsatt kulturell deltakelse etter endt soning. *Blues Behind Bars* bygger på den samme tankegangen, men kobler i motsetning til MIFF, den kulturelle deltakelsen direkte til et allerede etablert og meget godt organisert miljø av frivillige organisasjoner – det organiserte bluesklubbmiljøet.

Den grunnleggende ideen bak *Blues Behind Bars* er at deltakelse i kulturaktiviteter er et mål i seg selv, men også at kulturarbeid kan spille en like viktig, eller endog viktigere rolle, for

Med andre ord, Klassekampen 29. september 2010

habiliterings- og tilbakeføringsarbeid i fengsel enn tiltak hvor rehabilitering er den erklærte målsettingen med tiltaket. For det andre at blues er en musikkform som kan læres og mestres opp til et visst nivå og innen en rimelig tidshorison, uten at ambisjonsnivået må legges altfor høyt. I denne sammenheng er det også et vesentlig poeng at Norge i ordets rette forstand er et ”annerledesland” på bluesens område Ingen andre land har like mange bluesklubber og medlemmer, festivaler og bluesmusikere relativt til antall innbyggere som Norge. Bluesklubbenes organiserte klubb- og festivalvirksomhet er antakelig et av de mest aktive musikkmiljøene i landet, samtidig som bluesklubbmiljøet er et tolerant og lite snobbete miljø. Alt i alt tilsier dette at samarbeid med det organiserte bluesklubbmiljøet kan være en fruktbar og realistisk ramme for positivt tilbakeføringsarbeid både innenfor og utenfor murene.

I Telemark Fengsel er *Blues Behind Bars* forankret i husbandets aktiviteter, og består i tillegg av et bluesgitarkurs som arrangeres både vår og høst med Trond Ytterbø (*Notodden Bluesband*) og andre profesjonelle bluesmusikere fra Telemark som instruktører, samt en egen ”bluesmestringsboenhet” hvor fangene har tilgang til akustiske og elektriske gitarer, et dataprogram som gjør at PC-en på cella kan benyttes som øvingsforsterker og sist, men ikke minst, reelle muligheter til å øve sammen på kveldstid hele uken. Prosjektet er finansiert med midler fra Musikkens Studieforbund i Telemark, fengselets skole- og fritidsavdeling, samt noe så sjeldent som øremerkede midler fra Justisdepartementet. I tillegg sørget økonomisk støtte det såkalte *Sangløftet* for at det ble mulig å gjennomføre en minifestival med eksterne gjester.

Bluesmusikeren Jon Ultvedt (*Reverend John Bluesband*) har deltatt på husbandets øvinger en gang i måneden siden høsten 2009 og har hatt en avgjørende musikalsk og ikke minst sosial betydning for husbandets utvikling. Bluesveteranen Trond Ytterbø har vært instruktør og inspirator på bluesgitarkurset i hele 2010. Andre bluesnotabiliteter som slidegitarvirtuosen Daniel Eriksen fra Langesund, Morten Omlid og Jostein Forsberg fra *Spoonful of Blues* og Vidar Busk, har deltatt en eller flere ganger ved ulike arrangementer i løpet av 2010. Et foreløpig høydepunkt var gjennomføringen av *Blues Behind Bars* første ”minifestival” i Telemark Fengsel tirsdag 16. november, hvor både husbandet *Prison Maniacs* og deltakerne på bluesgitarkurset, tidligere husbandmedlemmer som nå soner i åpne anstalter og de tidligere Bredtveitfangene i bandet *Venjas Harem*, spilte sammen med profesjonelle bluesmusikere som Trond Ytterbø, Jon Ultvedt og Vidar Busk.

Det er grunn til å minne om at vi med et par unntak her snakker om folk som for noen måneder siden knapt kunne spille en tone eller noen gang hadde tatt i et instrument. At de nå har stått på en scene og spilt for medfanger og inviterte gjester sammen med noen av de beste bluesmusikerne i landet – foran TV kameraer fra både NRK og TV-Telemark samt

Med andre ord, Klassekampen 29. september 2010

journalister fra Dagbladet, Varden, Kanalen og Telemarksavisa – er en prestasjon i seg selv. Dette er folk som av ulike grunner ikke akkurat er bortskjemt med positive tilbakemeldinger på det de tidligere har gjort. For noen av dem var dette en ny, helt annerledes og temmelig spesiell opplevelse. Jeg vet det, for jeg bor sammen med dem, øver, spiller og snakker med dem hver dag.

Selv om Stortingsmelding 37 gir klart uttrykk for at de frivillige organisasjonene skal spille en viktigere rolle i tilbakeføringsarbeidet, er den relativt vag med hensyn hvordan man tenker seg at dette skal skje og hva de frivillige organisasjonene eventuelt skal få igjen for et slikt samarbeid. Det mest konkrete er at departementet vil ta initiativ til å opprette såkalte ”tilbakeføringsråd” hvor både kriminalomsorgen, kommunene og representanter for de frivillige organisasjonene deltar. *Blues Behind Bars* representerer i denne sammenheng en mulig konkretisering av hvordan regjeringens ønske om utvidet samarbeid mellom kriminalomsorgen og de frivillige organisasjonene faktisk kan realiseres. Samarbeid med medlemmer og musikere fra det organiserte bluesklubbmiljøet har vært av avgjørende betydning for vellykket gjennomføring av pilotprosjektet *Blues Behind Bars* innenfor fengselsmurene. På den annen side får fanger som har deltatt i prosjektet medlemskap i sin lokale bluesklubb når de overføres til åpen soning eller løslates, noe som innebærer tilgang til et sosialt nettverk og tilbud om deltakelse i praktisk arbeid knyttet til klubbvirksomhet, praktisk festivalarbeid, spillemuligheter og ulike former for opplæring.

Et avgjørende poeng er at de frivillige organisasjonene faktisk får noe igjen for et slikt samarbeid. Det organiserte bluesklubbmiljøet har som en av sine målsettinger å øke interessen for bluesmusikk i alle deler av samfunnet. Samarbeidsprosjekter som *Blues Behind Bars* representerer en potensiell rekrutteringskanal for nye bluesklubbmedlemmer, en spillearena for bluesband og konkrete arbeidsoppdrag for musikkinstruktører fra bluesklubbmiljøet. Bluesklubbene og musikere får dermed tilgang til deler av de offentlige kulturbudsjettene de ellers ikke ville hatt, samt økt goodwill i offentligheten og hos politiske myndigheter. På den annen side kan prosjekter som *Blues Behind Bars* også fungere som opplæringsarena for nye framtidige bluesmusikere. Kanskje kan det også vise seg å bli en god investering. Strange things happen, og ingen vet som kjent hvor bluesharen hopper. Hvis Ytterbø holder sitt løfte om å gjøre bluesgitarister av hele ”banden” han nå regjerer over – hvem vet – kanskje det lurder en ny *Kid Andersen*, *Amund Maarud* eller til og med en liten *Busk* i en fengselscelle et eller annet sted i en av kriminalomsorgens lukkede soningsmaskiner.